VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Budjettineuvos Petri Syrjänen

Lausunto O 22/2019 vp

21.4.2021

Puolustusvaliokunta

Kuuleminen 22.4.2021

HX-hankinnan kokonaiskustannuksista

Puolustusvaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriöltä näkemystä HX-hankinnan kokonaiskustannuksista sekä vertailutietoa HX-hankinnan kansantaloudellisesta rasittavuudesta suhteessa 1990-luvun alussa tehtyyn Hornet-hankintaan.

Valtiovarainministeriöllä on ollut käytettävissään seuraavat puolustusministeriön asiakirjat, jotka on toimitettu puolustusvaliokunnalle: 1) Muistio HX-hävittäjän elinkaarikustannuksista puolustusvaliokunnalle (24.3.2021) 2) Elinkaari-esitys 3) Hornet hankintahinta suhteutettuna BKT:en muutokseen –esitys.

Rahoituksesta tehdyt päätökset

Vuoden 2021 talousarvio

Eduskunta on hyväksynyt vuoden 2021 talousarvion ja siihen sisältyvän momentin 27.10.19 (Monitoimihävittäjien hankinta). Momentille sisältyy tilausvaltuus, josta saa aiheutua vuosina 2021-2031 valtiolle menoja enintään 9 400 miljoonaa euroa lopullisen tarjouspyynnön lähettämisajankohdan hintatasolla. Lopullinen tarjouspyyntö on lähetetty 29.1.2021. Tilausvaltuuteen sisällytetään muun muassa monitoimihävittäjien, asejärjestelmien ja varaosien sopimukset sekä ostajan hankintavelvollisuuteen kuuluvien laitteiden hankintasopimukset.

Momentille 27.10.19 on myönnetty vuodelle 2021 1 479 miljoonan euron suuruinen määräraha, josta 900 milj. euroa on tilausvaltuudesta aiheutuviin menoihin ja 579 milj. euroa hankinnan muuhun rahoitukseen.

Suunnitelman mukaisesti momentin rahoitus päivitetään vastaamaan hankintasopimusta, muun muassa vuosiosuuksien osalta, hankintapäätöksen jälkeen.

Momentin muuhun rahoitukseen sisällytetään sellaiset tarpeet ja sopimukset, jotka eivät edellytä tilausvaltuutta. Rahoitusta sisältyy valtion vuoden 2021 talousarvioon 579 milj. euroa. Määräraha on suunniteltu käytettäväksi vuosina

Valtiovarainministeriö
Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 28, 00023 Valtioneuvosto
puh. 0295 16001 (vaihde)
valtiovarainministerio@vm.fi
www.vm.fi
Y-tunnus 0245439-9
Finansministeriet
Snellmansgatan 1 A, Helsingfors
PB 28, 00023 Statsrådet
tfn 0295 16001 (växel)
valtiovarainministerio@vm.fi
www.finansministeriet.fi
FO-nummer 0245439-9

2021−2031. Vuoden 2026 talousarvioesityksessä tultaisiin esittämään määrärahan käyttämättömän osan peruuttamista ja tulouttamista momentille 12.39.04 (Siirrettyjen määrärahojen peruutukset) ja vastaavan euromäärän budjetoimista uudelleen vuodelle 2026 viisivuotisena siirtomäärärahana.

Siirtomäärärahalla rahoitetaan välttämättömät toimitilamuutokset ja rakenteet, integroidaan uuden hävittäjäkaluston tieto- ja johtamisjärjestelmät Puolustusvoimien johtamisjärjestelmään, katetaan koulutuksesta syntyvät henkilöstön komennuskulut sekä kaikki muu tarvittava, mikä jää uuden järjestelmän käyttöönotosta Puolustusvoimien vastuulle.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta 1.10.2019

Talouspoliittinen ministerivaliokunta on asettanut käyttö- ja ylläpitokustannusten osalta ylärajaksi 10% vuotuisesta puolustusbudjetista. Puolustusministeriö on tarkentanut tätä linjausta siten, että 10% lasketaan vuotuisista sotilaallisen maanpuolustuksen menoista (pl. HX- ja Laivue 2020).

Vuoden 2020 puolustusbudjetin mukaisesti laskettuna tämä tarkoittaa ylärajaksi 250 miljoonaa euroa. Tämän puitteissa Pääesikunta määrittää lopullisesti HX-järjestelmän käyttö- ja ylläpitokustannusten tason HX-hankkeen kriteeriksi vuoden 2021 hintatasossa.

Valtiovarainministeriön näkemys

Puolustusministeriössä laaditussa kuvassa on mielekkäällä tavalla yritetty verrata Hornet-hankintojen ja HX-hankkeen kustannuksia suhteuttamalla niitä hankinta-ajankohtien bruttokansantuotteeseen. BKT muodostaa julkisen talouden rahoituspohjan, joten menojen suhteuttaminen siihen tarjoaa luontevan tavan vertailla hankkeiden kustannuksia. Kuten PLM:n tarkastelusta käy ilmi Hornetien hankinnasta aiheutuva rasitus julkiselle taloudelle näyttäisi jäävän pienemmäksi verrattuna HX-hankkeeseen. (8 mrd. vs. 10 mrd.). Tämän taustalla lienee se, että uuden teknologian hinta on noussut nopeammin kuin BKT:n arvo, jonka seurauksena yksittäisen koneen hankintakustannukset suhteutettuna BKT:hen nousevat aiempaa suuremmaksi.

On sinänsä hyvä kysymys, millä mittarilla Hornetien suorituskyvyn täysimääräistä korvaamista arvioidaan. Vastaus siihen ei ole mitenkään yksioikoinen. Erilaisia tulkintoja voi esittää näkökulmista riippuen. Joku voisi ajatella, että suorituskyvyllä tarkoitetaan koneiden lukumäärää. Käytettävissä olevien koneiden määrä määrittelee sen kuinka paljon eri tehtäviä koneet pystyvät yhtäaikaisesti hoitamaan tietyssä aikarajassa vastatessaan puolustuksen tarpeisiin.

Kriittisesti suhtautuvat voivat puolestaan tuoda esille sen, että yksittäisen uuden koneen suorituskyky on absoluuttisesti aiempaa parempi verrattuna vanhaan kalustoon ja päätyä johtopäätöksessään siihen, että pienempikin määrä koneita riittäisi. Tämä jättää huomiotta toimintaympäristössä tapahtuneen kehityksen.

Suorituskykyä voi tarkastella myös toimintaympäristön näkökulmasta. Jos muut lähialueiden toimijat lisäävät sotilaallista suorituskykyään, joko nostamalla kalustonsa laatua tai määrää, niin se johtaa ilmavoimien suhteellisen aseman heikkenemiseen suorituskykyvertailussa.

Lopputulokseen HX-hankkeen osalta tulee aikanaan vaikuttamaan paitsi indeksikehitys niin myös mahdolliset valuuttakurssimuutokset, joten joka tapauksessa laskelmaan liittyy väistämättä epävarmuutta.